

Εθνοφυλετισμός και Εκκλησία (Χρήστος Πάτσης, Φιλολόγος - Θεολόγος)

/ [Πεμπτούσία](#)

Βασική συνιστώσα του φυλετισμού είναι ο εθνοφυλετισμός, ο οποίος στην θρησκευτική μορφή του προσδίδει στην τοπική Εκκλησία εθνικούς προσδιορισμούς. Βέβαια, η αρχή των εθνοτήτων ιστορικά συνοδεύτηκε με την προσπάθεια λαϊκής εξέγερσης έναντι της ανελευθερίας και της μακρόχρονης δουλείας με σκοπό την αυτοδιάθεση, γρήγορα όμως μετατράπηκε σε σημαντικό πολιτικό ιδεολόγημα, που συνέβαλε τα μέγιστα στην δημιουργία του νέου ευρωπαϊκού χάρτη των κρατών. Η έννοια του έθνους καθίσταται με αυτόν τον τρόπο ένα νέο ιστορικό και πολιτικό status quo. [12] Η δυναμική αυτή δεν άφησε ανεπηρέαστη και την ορθόδοξη Εκκλησία, εξαιτίας της σύμφυσης του πολιτικού οράματος των μελών της με την οικοδόμηση της θρησκευτικής ταυτότητας.

Με βάση το Κανονικό δίκαιο και την Παράδοση της Εκκλησίας υπήρξε θεολογική αντίδραση του Οικουμενικού Πατριαρχείου που έφθασε έως την καταδίκη (1872) του εθνοφυλετισμού, επειδή υποσκάπτει ο τελευταίος, ως αίρεση, τα εκκλησιολογικά θεμέλια της χριστιανικής πίστης [13]. Το «φυλετικό» κριτήριο όπως αποφάσισε ρητά η Μεγάλη Σύνοδος (1872) αντιβαίνει στο πολίτευμα της Εκκλησίας, επειδή δογματικά και διοικητικά προσβάλλει την ενότητα της τοπικής Εκκλησίας. Δεδομένου ότι η τοπική Εκκλησία προσδιορίζεται με εδαφικά-γεωγραφικά κριτήρια, το «φυλετικό» κριτήριο δεν ευνοεί την παρουσία της διαφορετικότητας, ως εκκλησιαστικού πλούτου, αλλά ως στοιχείου διχασμού, αντίθετου, επίσης, στο εκκλησιαστικό γεγονός και στη μετοχή του μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας υπό του ενός Επισκόπου της κάθε Επαρχίας [14]. Για την προβολή του εδαφικού-τοπικού κριτηρίου άλλωστε οι πρωτοχριστιανικές Εκκλησίες ελάμβαναν το προσωνύμιο μίας σημαντικής πόλης (παραδείγματος χάρη, Ρώμη) και όχι τον επιθετικό προσδιορισμό ρωμαϊκή Εκκλησία, που θα υπονοούσε σαφέστατα την εθνική ή φυλετική προέλευση [15]. Παρόλα αυτά η πορεία των εκκλησιαστικών πραγμάτων έδειξε-τουλάχιστον από το πλήθος των αυτοανακηρυχθέντων, αυτόνομων ή αυτοκέφαλων Εκκλησιών που προέκυψαν- ότι τα πολιτικά δεδομένα συµμεταβάλλουν και τα εκκλησιαστικά κατά τη γνωστή ρήση του Ιερού Φωτίου.

Ο εθνοφυλετισμός, κατά τον Τ. Φίτζεραλντ, ως πρόκληση απέναντι στην ιστορία

συγκρούεται και με το παράδειγμα του Χριστού, όταν ο Κύριος συνομίλησε με τους Σαμαρείτιδα, ανατρέποντας την καθεστηκυία τάξη - ιδεολογία των Φαρισαίων και αντιμετωπίζοντας τη γυναίκα από τη Σαμάρεια ως πρόσωπο [16]. Ο Γ. Τσέτσης θα προσθέσει ότι ο εθνοφυλετισμός εξελίχθηκε σε μία τραγωδία για την ορθόδοξη Εκκλησία, που προσέβαλε βίαια την έννοια της Καθολικότητας όπως η τελευταία περιγράφεται στα δογματικά εγχειρίδια. Έναντι της ορθόδοξης Εκκλησιολογίας και του Οικουμενικού πνεύματος έρχεται ο εθνοφυλετισμός να υπηρετήσει πολιτικές σκοπιμότητες, τροφοδοτώντας στο έπακρο το ρατσισμό, το σοβινισμό και τη μισαλλοδοξία [17]. Επιπρόσθετα ο Εμ. Κλάψης θα σημειώσει ότι η εθνοτική διαφοροποίηση, τεκμήρια της οποίας καταγράφονται δεκάδες εντός της πολιτικής ιστορίας, επηρέασε και την ιστορική πορεία της Εκκλησίας, όταν οι χριστιανικοί πληθυσμοί βρέθηκαν ανέτοιμοι να υποδεχθούν τις νέες κοινωνικές δομές που επιφύλαξε η παγκοσμιοποίηση, υποχρεώνοντας ουσιαστικά άτομα και λαούς να συγκατοικήσουν στον ίδιο τόπο και να συνομιλήσουν στον ίδιο δημόσιο χώρο [18].

Η ευθύνη της Εκκλησίας έγκειται στη δυνατότητα όχι μόνο να παρατηρεί τον εθνοφυλετισμό, ως αναγκαία ιστορική εξέλιξη, αλλά να διαγιγνώσκει έγκαιρα την ασθένεια του εθνοτικού μίσους και να επιβάλει με τη δύναμη του αγίου Πνεύματος την κατάλληλη θεραπεία, ανεξάρτητα της ανθρώπινης κοσμικής βούλησης, η οποία συχνά καταπιέζει, διώκει, προκαλεί βία και πόλεμο, βασιλεύει και διαιρεί. Ο μόνος, από θεολογικής αντίληψης, διαχωρισμός που μπορεί να ισχύσει είναι στην εσχατολογική κρίση του Χριστού για την επουράνια πατρίδα [19]. Όταν η Ορθοδοξία ταυτιστεί με τον εθνικισμό και τις φυλετικές συγκρούσεις είναι σαν να προδίδει την πλούσια κληρονομιά όπως αυτή οικοδομήθηκε στις απαρχές του Χριστιανισμού με βάση το οικουμενικό πνεύμα του Ευαγγελίου και την παρουσία του Απ. Παύλου, σε ένα περιβάλλον πλουραλιστικό, με μία πανσπερμία γλωσσών και παραδόσεων (ρωμαϊκή και βυζαντινή αυτοκρατορία). Ο πειρασμός της ιστορίας για εθνοφυλετική υπεροχή γίνεται ταυτόχρονα και ένας μεγάλος αναχρονισμός για την Εκκλησία, επειδή αναιρεί, ακριβώς, αυτή την οικουμενικότητα. Με άλλα λόγια η παθολογική αφοσίωση προς το έθνος δεν μπορεί να αντικαταστήσει την πίστη προς το Χριστό, αν θέλει πραγματικά η Εκκλησία να αποτιμήσει την αυθεντική αντίληψη του δόγματός της έναντι της κοσμικής εξουσίας και δύναμης [20].

Συμπερασματικά ο εθνοφυλετισμός με τις προϋποθέσεις που αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους επιδιώκει μέσω της θρησκευτικής παρουσίας του να πετύχει τη διάσπαση της ενότητας της Εκκλησίας. Και μάλιστα στρέφεται εναντίον των πανανθρώπινων αξιών - όπως η αγάπη για την πατρίδα, η αλληλεγγύη προς τον πάσχοντα κ.λπ. - μετασηματίζοντάς τες σε εθνικιστικό πάθος το οποίο βάλλει κατά της συνοχής και της συνύπαρξης των κοινωνικών

υποκειμένων. Δεν θεωρεί λύση την κοινωνική συμβίωση, όπως αυτή αναπτύσσεται εκ των κάτω, αλλά θέλει να προβάλλει το διαχωρισμό, ακόμη και ως συστατικό της εκκλησιαστικής πραγματικότητας. Η άποψη του Ματθαίου Χάιμπακ, ενός υπέρμαχου του φυλετισμού και των τοπικών φυλετικών Εκκλησιών, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να σταθεί θεολογικά, διότι θα προϋπέθετε ένα ποίμνιο της Εκκλησίας με γλωσσική, ομόφυλη, πολιτισμική και οϊαν-δήποτε «καθαρότητα», η οποία αντίκειται όχι μόνο στο γράμμα των Κανόνων και του πολιτεύματος της Εκκλησίας, αλλά και στο πνεύμα του Ορθόδοξου ήθους [21]. Η ιδέα της αποκλειστικότητας της πίστης [22], κατά το παράδειγμα του ιουδαϊσμού, ξεπεράστηκε με το σθεναρό αγώνα της πρωτοχριστιανικής Εκκλησίας να συμπεριλάβει στο Σώμα της κάθε άνθρωπο ανεξάρτητα της καταγωγής του (εθνικοί), εφόσον ο ίδιος ο Θεός δεν είναι προσωπολήπτης [23]. Άλλωστε η ημέρα της Πεντηκοστής αποτελεί ασφαλές θεολογικό τεκμήριο για την πορεία της Εκκλησίας μέσα στο χρόνο, όπου με τη συνεχή διακονία του λαού προσβλέπει στην ενότητα πίστεως και στην κοινωνική ειρήνη.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

12. Ν. Σβορώνου, *Το ελληνικό έθνος, γένεση και διαμόρφωση του νέου Ελληνισμού*, (Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις 2004) 21.
13. Πρβλ. Πρακτικά της Μεγάλης Συνόδου, Mansi,, τομ.45, στηλ. 423-538, στο διαδ. τόπο: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k51632h/f225.item> (ημερομηνία ανάκτησης:12-11-17) 423 κ. ε
14. Πρακτικά της Μεγάλης Συνόδου, Mansi,, τομ.45', ό. π., 430.
15. Ν. Ντάλντα, «Η Ορθόδοξη Διασπορά», στο *Η Ορθοδοξία στον 20ο αιώνα-Η Ορθόδοξη Διασπορά στη Δύση*, τόμ Α' (Πάτρα: ΕΑΠ 2001) 28.
16. Τ. Φίτζεραλντ, «Εθνοτικές συγκρούσεις και Ορθόδοξες Εκκλησίες» στο *Ορθόδοξες Εκκλησίες σε έναν πλουραλιστικό κόσμο*, επιμ. Εμ. Κλάψη (Αθήνα: Καστανιώτης 2006) 248.
17. Γ. Τσέτση, «Εθνισμός, Εθνικισμός και Θρησκεία» στο *Ορθόδοξες Εκκλησίες... ό. π.*, 262.
18. Εμ. Κλάψη, «Εθνισμός, Εθνικισμός και Ταυτότητα» στο *Ορθόδοξες Εκκλησίες...ό. π.*, 281.
19. Ιωάννη(Μητροπολίτη Κορυτσάς), «Εθνοτικές συγκρούσεις και Ορθόδοξη Εκκλησία» στο *Ορθόδοξες Εκκλησίες... ό. π.*, 298.
20. Π. Κιτρομηλίδη, «Ορθοδοξία, εθνικισμός και εθνοτική σύγκρουση» στο *Ορθόδοξες Εκκλησίες..... ό. π.*, 305.

21. Μαξίμου (Μητροπολίτου Σάρδεων), *Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία-Ιστορικοκανονική Μελέτη* (Θεσ/νίκη: Π.Ι.Π.Μ 19892)329 κ. ε
22. Ό. π ., 330.
23. Πραξ. 10,34.